

Саме таке змістовне наповнення норми кримінального права дає змогу вважати, що основна її спрямованість полягає, по-перше, в забезпеченні правової охорони встановлених в державі суспільних відносин шляхом притягнення особи, яка вчинила заборонену модель поведінки, до кримінальної відповідальності, по-друге, в викоріненні або суттєвому зменшенні суспільно небезпечних діянь та, в третіх, закріпленні на необхідному рівні безпеки встановлених в державі суспільних відносин.

Все це дає змогу стверджувати, що зміст основних кримінально-правових норм, які в своїй сукупності спрямовані на створення необхідної правової бази для державного реагування на заборонену модель людської поведінки, підкреслює, що основною функцією кримінального права є охоронна функція.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 09 березня 2017 року: Офіц.текст. — К.: Алерта, 2017. — 194 с.
2. В.Д. Филимонов. Охранительная функция уголовного права. Изд-во «Юридический центр Пресс», 2003. — 251 с.
3. Уголовно-правовая норма. <http://www.lawtech.ru/pub/aupdic/g00000028.html>

ТУЛЯКОВ В. О.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
проректор з міжнародних зв'язків, доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук України

НОВІТНІ МЕТОДИ У ДОСЛІДЖЕННЯХ НАУКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Сьогодні у науці кримінального права України виникла унікальна ситуація. Догматизм і формальне відношення до сенсів права призвели до абсолютної неефективності пропозицій підвищення якості кримінального законодавства. Мова йде про стандартний процес наукового пошуку у кримінально-правових дослідженнях, згідно якому накопичення емпіричної інформації давало позитивний результат у обмежених рамках простору та часу, а подальший догматичний аналіз узагальнень практики розкривав політично детермінований шлях до конструювання нової нормативної моделі, будь це доповнення до діючого законодавства, чи інструктивний лист щодо узагальнення судової практики. Відверто кажучи, дослідження досліджуються, дисертації захищаються, а злочинність зростає.

З методологічної точки зору виникає питання, яким чином наукові категорії, доктринальні положення перетворюються у відповідні норми права та імперативні максими, у динаміку судової практики, охоплюючи індивідуальною та груповою правосвідомістю, яка саме й є доктринальною, інституційною та нормативною передумовою формування концепції кримінального права, та яким чином ці концепти впливають на сучасне знання щодо протидії злочинності? Відповідь на це, вважаємо, пов'язана із вирішенням деяких фундаментальних аспектів існування сучасної наукової теорії методології кримінального права.

Перше. Аналіз парадигмальних передумов попередження злочинності заснований на релятивізмі підходів та диверсифікації/диференціації моделей. У кримінальному праві не може існувати єдиної моделі розвитку вчення про злочин та покарання, проте повинна бути єдина основа, побудована на приматі природних прав людини. «Проблема культурного релятивізму — писав Френсіс Фукуяма, — змушує нас знову подумати, чи не поквапилися ми, відкидаючи думку, що права людини засновані на природі людини: існування єдиної природи людини, спільної для всіх народів світу, дає — хоча б теоретично — загальну основу для побудови універсальних прав людини. Однак віра в натуралістичну оману так глибоко вкоренилася в сучасній західній думці, що відродження заявки про природні права стає серйозним завданням" [1]. Звідси універсальність захисту природних прав є науковою парадигмою, яка розвивається в атмосфері ідеологічних оцінок кожної держави (мирової чи регіональної спільноти) на рівні політичної, професійної, та загальної нормосвідомості у галузі того, чим є та навіщо існує кримінальне право. Отже *формуванню сучасної концепції національного кримінального права передуює ідея побудови загальної основи формування парадигм універсальності кримінального права (захист природних прав та безпека носіїв) в контексті права на безпеку та безпеки права.*

Друге. Руїнування методології нормативної усталеності кримінально-правових досліджень не є відповідною рисою постмодерністської філософії (якщо загалом така існує). Цьому передував комплекс еkleктичних досліджень соціальної форми. Деїфікація нормативістського підходу (віра в норму як в універсальний регулятор) обумовлювала протиріччя між сутністю права на безпеку та безпековими очікуваннями можновладців. Так, більшість із 17 видів економічних реформ виконавчої влади на шляху до руїни національної економіки та добробуту України додатково обґрунтовувалися дослідженнями необхідності криміналізації окремих видів економічної поведінки, боротьби з економічною злочинністю, детенізацією економіки, протидії корупційним практикам, тощо. Відчуження капіталу від товаровиробників, інфляція та псевдоприватизація у дев'яності роки призвели до теоретичного обґрунтування необхідності диверсифікації відповідальності за правопорушення у сфері економіки. У 2005 р. після запуску державної економічної програми «Назустріч людям» було прийнято рішення про гуманізацію

відповідальності за вказані злочини, а пізніше через декілька років й декриміналізацію діянь (хоча, як відомо, каральні практики було замінено внесудовою дисциплінарною репресією).

Саме економічні злочини стали таким собі камікадзе від верховенства закону. Проте ще Генрі Стенлі Беккер, розглядаючи економіку злочину та покарання, вказував на раціональність ірраціонального вибору злочинної поведінки. *Звідси універсальність методу диверсифікації злочинного та караного обмежується економікою ринкових відносин, та підтримується політикою економічних відносин. Тобто негативні аспекти криміналізації діяння повинні дорівнювати максимальним позитивним наслідкам від неї.* В іншому разі дефікація кримінальної норми веде к розмиттю злочинного, неприйняттю останнього як регулятора суспільних відносин, а теорія (чи науковий концепт) перетворюються у науковий напрямок, який лише частково відображує істину та не буде життєздатним.

Компенсація та реституція, кримінально правове поведження та компроміс, рівні можливості дисциплінарних практик та покарання, диференціація засобів впливу залежно від стану можливостей кримінально-виконавчої системи, — усі ці підходи, поруч із іншими зазначають лише тенденцію релятивізму кримінально-правового впливу та диференціації моделей (концептів) нормативної усталеності розвитку права. Виникає просте питання. Чому у сучасних кримінально-правових дослідженнях так багато аналізу питань криміналізації відповідних явищ та процесів та застосування новітніх (альтернативних) покарань та заходів впливу і так мало аналізу ефективності відповідних покарань, чи прогнозу ефективності норми? Можливо тому, що *еклектика кримінального права виконує позитивну функцію формування державного образу регулювання чогось sui generis, але не формування сенсу кримінального права?*

Трете. В останні десятиріччя традиційний метод редукції у пізнанні соціальних явищ та процесів (переносу закономірностей існування окремого на закономірності цілого загалом) було доповнено принципом елевації (піднесення), який заснований не стільки на механістичній дуальній, скільки на холістичній об'єднуючій методології.

Використовуючи метод холізму у кримінальному праві є сенс розглядати світ (суспільство, індивіда) як неравновісну систему особливого роду, сталість якої забезпечується штучним опосередкуванням зовнішніх (із природною середою) та внутрішніх відносин [2]. Культуру у такому контексті формує комплекс усіх пов'язаних із розвитком механізмів: засоби та інші матеріальні продукти, мови, міфології, мораль, право, тощо. Базовий принцип нормативної усталеності кримінального права встановлюється на основі компромісу у взаємовідносинах суспільства, природи та індивідів. Іншими словами норма повинна бути зрозумілою та прийнятною суспільством та окремими громадянами і не тільки її розробниками та науковими радами.

Звідси кримінальне право сучасності не є правом антагонізму, але є правом компромісів між державою правопорушником та жертвою і саме ця методологія триангулярності є основою майбутніх досліджень [3].

Стосовно теми доповіді це зазначає, що протягом ХХ століття, з одного боку, надзвичайно розширилися обсяг і зміст поняття «людство», а з іншого — небувало зросла ціна окремого людського життя. Вперше вже не теоретично, а на рівні буденної свідомості суспільство почало відчувати відповідальність за долю індивіда, незалежно від його віку, гендерної, класової, расової чи географічної приналежності. Звідси ми маємо певні перспективи щодо декриміналізації усіх насильницьких злочинів зі спеціальними потерпілими (оскільки навмисне вбивство повинне залишатися вбивством людини а не функції). Можлива також постановка питання про декриміналізацію розбою та введення у відповідні норми щодо відповідальності за злочини проти здоров'я кваліфікуючої ознаки скоєння останніх за корисливим мотивом; ліквідацію усіх кваліфікованих складів у яких насильство є способом злочинної дії, а особа та особиста недоторканість — додатковим об'єктом посягання. У суспільстві де права особи, її безпека та недоторканість є основою формування моделі кримінально правового впливу це питання (примату захисту прав особи та її прав) носить методологічний характер.

Існують деякі інші сенси методологічної спрямованості наукових досліджень кримінального права (протиріччя між індетермінізмом ставлення до вини та детермінацією людської поведінки, фрагментарністю та універсальністю при конструюванні складів злочинів, протиріччя між сенсами мовних конструктів у різних реципієнтів норми). Але це питання іншого роду.

Список використаної літератури:

1. Фукуяма Ф. Наше постчеловеческое будущее [электронный ресурс] / Режим доступа: http://www.e-reading.club/chapter.php/143497/25/Fukuyama_-_Nashe_postchelovecheskoe_budushchee.html
2. Мамчур Е. А. Универсальный эволюционизм и глобальные проблемы / Е. А. Мамчур. — Directmedia, 28 авг. 2013 г. — 253 с.
3. Комлев Ю. Ю. Интегративная криминология как основа методологической триангуляции при изучении преступности / Ю. Ю. Комлев // Вестник Казанского юридического института МВД. — 2017. — № 1. — С. 6–13.